

האחדות שבעולם הזה מול האחדות שבעולם הבא

ועוד יש לך לדעת, כי בבריאת השם יתברך את עולמו, ראוי שיהיו נרמזות המלכויות אלו. כי בשם י"ה ברא השם יתברך את עולמו, עולם הבא נבראה ביו"ד משמו הגדול, והעולם הזה נברא בה"א משמו הגדול (מנחות כט,ב).

וזה, כי שם י"ה ברוך הוא, היו"ד מן שם י"ה מורה שהוא יתברך אחד ואין בו חילוק כלל, כי היו"ד שהיא קטנה - אי אפשר לחלקה, רק היא אחת. ולכך היו"ד מורה על שהוא יתברך אחד.

והה"א מורה, כי אל תאמר כי הוא יתברך אחד ואין כוחו יתברך על הכל, והוא כמו שאר דבר שהוא אחד, ואין כוחו על הכל, אבל השם יתברך הוא אחד, וכוחו מתפשט אל הכל. וזה מורה הה"א משמו הגדול, כי הה"א יש בו הד', ויש בה נקודה תוך הד'. וכבר אמרנו כי הד' מורה על ההתפשטות של ארבע צדדין. וזה מורה, כי עם שהוא יתברך אחד, יש בכוחו הכל.

לכך, מה שהיו אומרים (הפילוסופים ועובדי ע"ז) ש"אי אפשר שיהיה הוא יתברך אחד בעולמו, כי אם כן לא היה נברא ממנו (אלא) רק אחד. כי תמיד מתחייב ונברא מן הפועל, דבר שהוא מתייחס אל הפועל;³²² כי החום מתחייב מן האש - שהוא חם, וכן הקרירות מתחייב מן הפועל שהוא קר. וכן כל הפעולות הבאות מן הפועלים, כל אחת היא מתייחסת אל הפועל. ולכך גזרו ואמרו: מן הפועל שהוא אחד לא יבוא ממנו גם כן רק פעולה אחת. וכאשר נראה לפנינו ריבוי פעולות מתחלפות בעולם - דבר זה מורה על התחלות מתחלפות" (עד כאן טענתם).

וכבר ביארנו זה במקום אחר, וביטלנו שיבוש זה³²³. הפך זה, כי מורה ריבוי הפעולות על התחלה אחת, כמו שביארנו זה באריכות בחיבור גבורת השם אצל קרבן פסח, שציווה לאכול "על מצות ומרורים", עיין שם³²⁴.

הערות - ילמד ענוים דרכו

322 כלומר: בעולם הטבע אנו מוצאים שכל דבר מוליד את הדומה לו, ולא יכול להוליד את ההפוך לו. וכשראו שיש כוחות רבים שונים ומנוגדים בעולם, הגיעו למסקנה שיש הרבה אלים - כמו שסברו עובדי עבודה זרה. או שתפסו שכוחו אינו מתפשט על הכל אלא הוא רק משפיע ממנו "מלאך" והמלאך משיג את עצמו ובורא גלגל ומשיג את האלוה ובורא מלאך שני וכו' - וכך נוצר הריבוי על פי הפילוסופיה האריסטוטלית.

323 עיין בספר נצח ישראל פרק ג, שהסביר המהר"ל שהקב"ה ברא את ישראל, שהם עיקר הבריא, והם משתלשלים ממנו, וכיוון שישראל זקוקים להשלמה - נבראו אומות העולם כתוספת. כלומר שהריבוי בא מצד "המקבל" - הנברא.

ובעומק אות ה"א - שכל הצדדים השונים והסותרים מאוחדים מצד המגמה הכוללת שהיא אחת. משל למים ואש הנמצאים במנוע המכונית. על אף שהם פועלים פעולות הפוכות, הרי ששניהם פועלים למען מטרה אחת - נסיעת המכונית, ואי אפשר בלי שילוב שניהם.

324 ז"ל בפרק לו שם: "הוא יתברך אחד ומיוחד, כמו שהורה לנו בהוציא אותנו ממצרים ונודע אחדותו

ודבר זה מורה הה"א, כי הה"א יש בה ד' - אשר הד' מורה על ד' רוחות, ויו"ד הקטנה שבתוך הד' הוא אחד, כנגד האמצעי, והאחד מצטרף אל הכל והוא מקשר הכל. ולפיכך באות ה"א ברא השם יתברך העולם הזה, כי העולם הזה יש בו חילוק (=ריבוי כוחות) - ועם כל זה הוא "עולם אחד". כי הריבוי הזה הוא לאחד. ועולם הבא - שהוא "אחד לגמרי", נברא ביו"ד.

ומפני כי המלכויות הם חשיבות העולם, ולכך יש בעולם ארבע מלכויות מחולקות, כנגד החילוק שהוא בעולם. ויש בעולם אחדות, וכנגד זה הם ישראל - שהם אחד.

היחסים שבין המלכויות לבין ישראל לכתחילה ובדיעבד

אמנם ראוי היה שיהיה ארבע מלכויות אלו מתקשרים ומתחברים יחד עם ישראל, ומצטרפים אל ישראל, עד שיהיה הכל אחד.³²⁵

ומפני חסרון העלול שהוא בבריאה, שאינה בשלמות, אי אפשר שיהיה כך במה (=משום) שהעלול הוא נבדל מן העילה. ובפרט עתה, קודם מלכות מן ישראל. ובזה יוצאים מן אחדות השם יתברך, עד שיכלו ארבע מלכויות ויבוא מלך המשיח.³²⁶

הערות - ילמד ענוים דרכו

בעולם, מכל מקום הוא פועל פעולות הופכיות: שהוא הגואל והוא מביא השעבוד. כמו שגאלנו ממצרים והוא הביא השעבוד על ישראל. ולפיכך ציווה לאכול הפסח הזה - המורה על האחדות, 'על מצות ומרורים': המצה - מורה על הגאולה, כאשר ידוע. והמרורים - על השעבוד. לומר: כי הכל בכוחו, שהוא המוחץ והוא הרופא."

325 כמו שבגוף המוח והלב והכבד מתאחדים למגמה אחת, שהיא תפקוד בריא של הגוף, והיא המאחדת אותם.

326 כיוון שהמלכויות לא התבטלו לישראל, הן עתידות לכליין בימי מלך המשיח שממליך את ה' ויחדו בעולם. ואף על פי כן יש יחידים שלא עשו כמעשיהם וכן התבטלו לישראל אפילו בעודם במלכותם. עיין במסכת עבודה זרה יב, ב: "כל יומא הוה משמש (אנטונינוס) לרבי, מאכיל ליה, משקי ליה, כי הוה בעי רבי למיסק לפוריא הוה גחין קמי פוריא, א"ל: סק עילואי לפוריך, אמר: לאו אורח ארעא לזלולי במלכותא כולי האי, אמר: מי ישימני מצע תחתיך לעולם הבא. א"ל: אתינא לעלמא דאתי? א"ל: אין. א"ל, והכתיב: 'לא יהיה שריד לבית עשו'! (אמר לו:) בעושה מעשה עשו... א"ל: והכתיב: 'שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה'! א"ל: מלכיה - ולא כל מלכיה, כל נשיאיה ולא כל שריה... מלכיה ולא כל מלכיה - פרט לאנטונינוס בן אסוירוס, כל נשיאיה ולא כל שריה - פרט לקטיעה בר שלום... דההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי, אמר להו לחשיבי דמלכותא: מי שעלה לו נימא ברגלו, יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער? אמרו לו: יקטענה ויחיה. אמר להו קטיעה בר שלום: חדא, דלא יכלת להו לכולהו, דכתיב: 'כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם', מאי קאמר? אלימא דברתהון בד' רוחות, האי כארבע רוחות, לארבע רוחות מבעי ליה! אלא כשם שא"א לעולם בלא רוחות, כך א"א לעולם בלא ישראל; ועוד, קרו לך מלכותא קטיעה. א"ל: מימר שפיר קאמרת, מיהו כל דזכי למלכא שדו ליה לקמוניא חלילא. כד הוה נקטין ליה ואזלין, אמרה ליה ההיא מטרוניתא: ווי ליה לאילפא

ולכך מצד החיסרון הזה, נבדלים אלו ארבע מלכויות. ואז יהיה העולם בשלמות כמו שראוי שיהיו. לכך מיד שנברא העולם נרמזו אלו ארבע מלכויות וגם ישראל, כדכתיב (בראשית א, ג): "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וְגו'" - זהו אור המשיח. כי כל זה מתחייב מן תחילת הבריאה אשר ברא השם יתברך את עולמו. ולכך אמר דניאל (ז, ב-ג): "חֲזֵה הַנְּוִית בְּחֻזֵי עַם לִילְיָא וְאָרוֹ אַרְבַּע רוּחֵי שְׁמַיָא מְגִיחִין לְיַמָּא רְבָא. וְאַרְבַּע חַיּוֹן רַבְּרַבִּין סֻלְקִין מִן יַמָּא, שְׁנַיִן דָּא מִן דָּא". ואמר "ארבע רוחי... מגיחין לימא" כמו שאמרנו, שאלו ארבע הם כמו ארבע רוחות מחולקים, כמו שהתבאר.

ואלו ארבע רוחין, אעלין (=העלו) את ארבע חיות אלו מן היסוד³²⁷. כי כל האומות נחשבים אצל ישראל כמו הם - שאינו מן הישוב (=אינו מקום שחיים בו)³²⁸, וישראל - נמשלו ליבשה.

ובמדרש (ויק"ר יג, ה): "כתיב 'וארבע חיוון רברבין סלקין מן ימא', אם זכיתם - מן ימא, ואם לאו - מן חורשא. הדא חיותא דימא, כי סלקא מן ימא - היא ממכיא (=כשהיא חיה היוצאת מהים - היא חלשה כי אין לה קיום ביבשה), סלקא מן חורשא - לית היא ממכיא (=כשהיא חיה שיוצאת מהיער אין היא חלשה)".

ופירוש זה, כי הם - הוא רחוק מן הישוב. ואם זוכין ישראל, אז האומות אין להם המציאות הגמור, כמו דבר שהוא בים, אין לו המציאות. ולכך הדגים שהם בים אין להם שחיטה, וזה מפני שאין להם המציאות, כי המציאות הוא בישוב. ולפיכך אם ישראל זוכים, אין למלכויות כוח, והם "עולים מן היסוד" - כלומר, שהתחלת הווייתם אין כוח חזק להם, עד שהם עולים מן היסוד.

ואם אין (ישראל) זוכים, ואז עולים מחורשא, שהוא בישוב. אף כי היער - הוא נבדל מן הישוב גם כן, שהרי אין שם בני אדם (אלא) רק חיות, אבל מכל מקום - אינו לגמרי נבדל מן הישוב (בניגוד לים, כי יש אוויר ודברי מאכל, וא"כ המעבר של החיה מהיער לישוב אינו מחליש אותה).

ולכך אמר "וארבע רוחי... מגיחין לימא" (=בחולשתן).

הערות - ילמד ענוים דרכו

דאזלא בלא מכסא! נפל על רישא דעורלחיה קטעה, אמר: יהבית מכסי חלפית ועברית... יצתה בת קול ואמרה: קטיעה בר שלום מזומן לחיי העולם הבא".

327 כלשון הפסוק שם: "וְאָרוֹ אַרְבַּע רוּחֵי שְׁמַיָא, מְגִיחִין לְיַמָּא רְבָא".

328 היינו שהים מסמל את חיסרון החיים, רמז למלכויות אלו שמנותקות ממלכות ה', וממילא הן כמי שאין לו מציאות כי הן חסרות את המעלה האלוהית. ומקום הישוב הוא מקום שבני אדם חיים באופן הראוי והמתוקן להם, והוא רמז לישראל שיש להם את המעלה האלוהית כאדם הנברא בצלם אלוהים.

שאלות מנחות:

- ✦ איזו אחדות מופיעה בעולם הבא ואיזו אחדות מופיעה בעולם הזה?
- ✦ מה צריך לחשוף כדי להבין שאף שיש ריבוי כוחות בעולם - המקור שלהם הוא אחד?
- ✦ לפי הציור של האות ה"א, מה היחסים האידיאליים בין המלכויות לבין עם ישראל?
- ✦ האם בתקופת מלך המשיח לא יהיו מלכויות, או שיהיו אך משועבדות לישראל?
- ✦ לפי זה, האם מציאות ארבע המלכויות בראשית הבריאה מחייבת את היות ישראל בגלות?